

MIS 5035543: «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»

Π5.4.1 Εκπόνηση επιμέρους Επιμορφωτικού Υλικού, για υπάρχοντα Προγράμματα Σπουδών (Ατομικά διακριτά τμήματα ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης).

Γνωστικό Πεδίο: Κοινωνικές Επιστήμες

Γνωστικό Αντικείμενο: Ιστορία Λυκείου

Δομή Διδακτικού Σεναρίου

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος διδακτικού σεναρίου

Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας στο Βυζάντιο

Δημιουργός

ΘΩΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

Βαθμίδα - Τάξη

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές και συμβατότητα με ΠΣ:

-Γνωστικό αντικείμενο - Θεματικό πεδίο - Θεματική ενότητα

Κράτη, Θεσμοί και Διοίκηση, Ιδεολογικά Ρεύματα.

Οι θεσμοί στο Βυζάντιο- Μέσοι χρόνοι.

Η βυζαντινή αυτοκρατορία.

Το βυζαντινό πολίτευμα: κρατική οργάνωση και θεσμοί.

- Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα όπως αναφέρονται στο ΠΣ

- Να αναλύουν τη σχέση Εκκλησίας και Πολιτείας μέσω ιστορικών παραδειγμάτων. Συγκεκριμένα:

- ✓ την πολυδιάστατη σύγκρουση των δύο θεσμών στο πλαίσιο της Εικονομαχίας και τα αποτελέσματα που είχε η αποκατάσταση της συνεργασίας τους μετά το τέλος της,
- ✓ τις ενέργειες του Πατριάρχη Φώτιου σχετικά με τη διατύπωση, στην «Επαναγωγή» της άποψης περί διαχωρισμού των δύο εξουσιών,
- ✓ τη σταδιακή ενδυνάμωση του ρόλου της Εκκλησίας κατά τα παλαιολόγια χρόνια λόγω του ζητήματος της επανένωσης των δύο Εκκλησιών, που κλόνισε την ισχύ του αυτοκρατορικού θεσμού.
- Να αναγνωρίζουν τα αίτια της συμπόρευσης κράτους και Εκκλησίας στο Βυζάντιο και τη συμβολή της στη μακρόχρονη επιβίωση της αυτοκρατορίας.

- Σχέση με άλλες θεματικές ενότητες ή/και θεματικά πεδία του γνωστικού αντικείμενου ή/και άλλα γνωστικά αντικείμενα

Το γνωστικό αντικείμενο μπορεί να συσχετιστεί με το κεφάλαιο για τη διάδοση του χριστιανισμού αλλά και με το Σχίσμα. Επίσης μπορεί να συσχετιστεί με το μάθημα των Θρησκευτικών, συνδέοντας διαθεματικά τις προσεγγίσεις των δύο γνωστικών αντικειμένων.

Χρονική διάρκεια

1 διδακτική ώρα.

2. ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ (και πιθανές αντιλήψεις μαθητών/τριών για το προς μελέτη θέμα) – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ/ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Η συγκεκριμένη ενότητα έχει ως περιεχόμενό της τη διερεύνηση των σχέσεων της Πολιτείας και της Εκκλησίας στη βυζαντινή αυτοκρατορία. Θα εξεταστούν αυτές οι σχέσεις με αναφορές σε συγκεκριμένα γεγονότα και θα εξεταστεί η συμβολή αυτών των σχέσεων για την επιβίωση της αυτοκρατορίας.

Η δραστηριότητα αξιοποιεί εποικοδομητικά ιστορικές πηγές (πρωτογενείς και δευτερογενείς) και ανοιχτούς ψηφιακούς εκπαιδευτικούς πόρους, μέσα από τα μαθησιακά αντικείμενα του «Φωτόδεντρου», ώστε οι μαθητές να εμπλακούν στη διερεύνηση των σχέσεων. Με αυτόν τον τρόπο θα βοηθηθούν να διαμορφώσουν ιστορική σκέψη και κατάρτιση, γιατί εμπλέκονται ενεργά στη διαδικασία της μάθησης τόσο σε ό,τι αφορά στην κατάκτηση της γνώσης όσο και σε ό,τι αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και μεταγνωστικών στρατηγικών.

Οι μαθητές με άξονα τις δραστηριότητες που ορίζονται στα φύλλα εργασίας, θα προσεγγίσουν διερευνητικά την ενότητα, θα περιηγηθούν σε διάφορα δικτυακά περιβάλλοντα και θα παράγουν γραπτό λόγο, πολυτροπικά είμενα αλλά θα πραγματοποιήσουν και άλλες εργασίες μετά από αναζήτηση πληροφοριών, που θα συνδέουν σημεία της έρευνάς τους με συγκεκριμένα ζητούμενα από τα φύλλα εργασίας. Αυτά θα τα παρουσιάσουν στους συμμαθητές τους στον διαδραστικό πίνακα, ώστε να ακολουθήσει διάλογος.

Η διδασκαλία με χρήση τεχνολογίας και ειδικότερα με τα συγκεκριμένα Μαθησιακά Αντικείμενα του “Φωτόδεντρου” κρίθηκε σημαντική γιατί γνωρίζουμε τη δυσκολία των μαθητών να συλλάβουν την ατμόσφαιρα της εποχής μόνο με την ανάγνωση της αφήγησης του σχολικού εγχειριδίου. Επιπλέον, η συγκεκριμένη ενότητα απαιτεί, όσον αφορά στον τομέα στήριξης του εκπαιδευτικού έργου, την βοήθεια γραπτού και οπτικού. Η εικόνα πάντα λειτουργεί ως ένα μέσο που φωτίζει μια εποχή· πολύ περισσότερο δε στην περίπτωση της ενότητας για τις έριδες για το θέμα των εικόνων, όπου θα θέλαμε να έχουμε την ατμόσφαιρα μιας κοινωνίας πολύ μακρινής για τους μαθητές μας.

Επιπλέον δε, η χρήση ηλεκτρονικών μέσων επεξεργασίας της πληροφορίας και σύνταξης κειμένων θα λειτουργήσει ελκυστικά για τους μαθητές.

Άλλωστε, σύμφωνα με τα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας, οι μαθητές θα πρέπει να αναγνωρίζουν με ευχέρεια τα μηνύματα από διαφορετικούς κώδικες και να τα παρουσιάζουν χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά μέσα.

Εν κατακλείδι, η οικοδόμηση της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές μέσω των ιστορικών πηγών αλλά και των Μαθησιακών Αντικειμένων του “Φωτόδεντρου”, αλλά και με την αναζήτηση στο Διαδίκτυο, τους «οικειώνει» με τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων της εποχής, λειτουργώντας με ενσυναίσθηση και προσεγγίζοντας με το συναίσθημα και τη φαντασία τους τα εσωτερικά στοιχεία του ιστορικού υλικού.

3. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει προεπιλέξει τις μεθόδους διδασκαλίας που θα αξιοποιήσει κατά την παρουσίαση της ενότητας και κυρίως θα πρέπει να έχει κάνει προεργασία πάνω στις πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές που θα επιλέξει. Επίσης πρέπει να γίνει και προσεκτική επιλογή των εικόνων που θα υποστηρίξουν τη διδασκαλία του.

Το διδακτικό σενάριο δεν απαιτεί ιδιαίτερες προϋποθέσεις και συνθήκες για την ανάπτυξή της. Ωστόσο, ως απαραίτητες προϋποθέσεις για την καλύτερη ανάπτυξη της θεωρούνται:

Γνώση του ιστορικού πλαισίου της εποχής της περιόδου της μεγάλης ακμής του Βυζαντίου (717-1025).

Γεωγραφικός προσδιορισμός: Εντοπισμός στον χάρτη των ανατολικών και ευρωπαϊκών επαρχιών της αυτοκρατορίας, της περιοχής της Λυών, της Φερράρας και της Φλωρεντίας.

Προηγούμενη εμπειρία –έστω και ελάχιστη- των μαθητών στην αναζήτηση στο Διαδίκτυο.

Γνώση του λογισμικού παρουσίασης.

Εξοικείωση των μαθητών με τον ομαδοσυνεργατικό τρόπο εργασίας.

Ο ίδιος εκπαιδευτικός πρέπει να διασφαλίσει την ασφαλή περιήγηση στο διαδίκτυο και να επαληθεύσει τη διαθεσιμότητα των δικτυακών τόπων, προτού αναθέσει τη σχετική εργασία στους μαθητές.

Τα απαιτούμενα βοηθητικά υλικά και εργαλεία είναι ο εκτυπωτής και τα Φύλλα εργασίας (θα δοθούν σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή).

4. ΣΚΟΠΟΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ - ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

(σκοπός σεναρίου και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα ως προς τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις, με βάση τη φυσιογνωμία του κάθε γνωστικού αντικείμενου)

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο αφορά στο μάθημα της Ιστορίας της Α΄ Λυκείου και συγκεκριμένα την ενότητα «Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας στο Βυζάντιο». Οι μαθητές δουλεύοντας σε ομάδες με τη χρήση υπολογιστών και του διαδικτύου και μέσω ψηφιακού και έντυπου υλικού πληροφορούνται για το περίπλοκο υπόβαθρο (κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, ιδεολογικό) των σχέσεων αυτών.

Στόχοι σχετικοί με το γνωστικό αντικείμενο:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να γνωρίσουν τους κυριότερους σταθμούς των σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας στο Βυζάντιο.

Να εμβαθύνουν στις συνέπειες της αποκατάστασης των εικόνων και της ειρήνευσης στους κόλπους της Εκκλησίας και του Κράτους.

Να κατανοήσουν το περίπλοκο υπόβαθρο (κοινωνικό, πολιτικό, ιδεολογικό) και το χαρακτήρα της Εικονομαχίας.

Στόχοι σχετικοί με δεξιότητες που αφορούν στο γνωστικό αντικείμενο:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να ακολουθήσουν διαδικασίες αιτιολόγησης και απόδειξης της ιστορικής πληροφορίας, προκειμένου να συντάξουν πολυτροπικό κείμενο.

Να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής ανάγνωσης και επιλογής του ιστορικού υλικού για τη συμπλήρωση των φύλλων εργασίας τους.

Να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα της Εικονομαχίας και την επίδρασή τους στην τέχνη.

Στόχοι σχετικοί με τη χρήση της τεχνολογίας:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να εξοικειωθούν και να αξιοποιήσουν τη χρήση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία (διαδίκτυο, επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσιάσεων, λογιστικό φύλλο).

Να συνειδητοποιήσουν την αξία των ΤΠΕ, ως μέσο βελτίωσης της διδασκαλίας και της μάθησης, καθώς επιλύουν προβλήματα πρόσβασης σε ευρύ πεδίο πληροφοριών.

Στόχοι σχετικοί με τις κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. διαπραγμάτευση, συνεργασία, διάλογος, ενσυναίσθηση, συμμετοχή σε ομάδα, ανάληψη ρόλων, κ.λπ.) :

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να αναπτύξουν συνεργατική συμπεριφορά μέσα από την ομαδική διερεύνηση, την αλληλεξάρτηση και συνυπευθυνότητα κατά την επίτευξη των δραστηριοτήτων τους.

Να αντιληφθούν τη σημασία της ισότιμης αντιμετώπισης των διαφορετικών απόψεων, καθώς η εργασία απαιτεί την ανταλλαγή απόψεων στην τελική διατύπωση του κειμένου που θα συντάξουν.

Να εκτιμούν την αξιολόγηση από τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές τους και να αποτιμούν την ανατροφοδότηση που θα δεχθούν.

Να μάθουν να παρουσιάζουν το υλικό τους με σαφήνεια και πληρότητα, να το οργανώνουν κατά νοηματικές ενότητες.

Να λειτουργήσουν με ενσυναίσθηση στην προσέγγιση των εσωτερικών στοιχείων του ιστορικού υλικού.

5 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΥΛΙΚΟΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

(ενδεικτικά: οργάνωση της τάξης, εκπαιδευτικό υλικό, αξιοποίηση εποπτικών μέσων, λογισμικών και υπηρεσιών των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, ...)

Η διδασκαλία μπορεί να πραγματοποιηθεί στο χώρο του εργαστηρίου Ιστορίας, στο πλαίσιο του μαθήματος της Ιστορίας Α' Λυκείου.

Οι μαθητές του τμήματος χωρίστηκαν από την προηγούμενη διδακτική ώρα σε πέντε (05) ομάδες των πέντε (05) ατόμων η κάθε μία (δυναμικό τάξης 25 μαθητές). Οι ομάδες είναι ανομοιογενείς, ώστε να συμμετέχουν και οι αδύναμοι μαθητές. Λαμβάνονται υπόψη και οι προτιμήσεις των μαθητών και το κοινωνιόγραμμα της τάξης. Οι ρόλοι των μαθητών είναι

διαφορετικοί και εναλλασσόμενοι: μελετούν το υλικό που τους δόθηκε και προχωρούν στην εκπόνηση των εργασιών τους ώστε να τις παρουσιάσουν στη συνέχεια στη σχολική τάξη.

Εκπαιδευτικό υλικό: Σχολικό εγχειρίδιο, ιστορικός χάρτης, πίνακας, φωτοτυπίες με πηγές, παρουσίαση με διαφάνειες (power point), φύλλο εργασίας, διάγραμμα περιεχομένου, πίνακας με όρους, ΤΠΕ.

6. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

(περιγραφή διδακτικής μεθοδολογίας π.χ. διερευνητική, ομαδοσυνεργατική, βιωματική, κ.λπ. προσέγγιση, διδακτικές τεχνικές και διδακτικά εργαλεία, πλαίσιο και τεχνικές αξιολόγησης των μαθητών)

Μέθοδος: διερευνητική, εστιασμένη στην ενεργητική συμμετοχή και στη βιωματική προσέγγιση του υλικού για την οικοδόμηση της ιστορικής γνώσης, ομαδοσυνεργατική.

Μορφή διδασκαλίας: συνδυασμός σύντομης αφήγησης, διαλόγου, διερεύνησης.

Η αξιολόγηση από όλους τους μαθητές αλλά και από τον εκπαιδευτικό, αφορά συνολικά την κάθε ομάδα και βασίζεται στα παρακάτω κριτήρια: α) για το περιεχόμενο: αν έχουν εντοπιστεί στο λογισμικό και στις ιστοσελίδες τα σχετικά με το θέμα που εξετάζεται στοιχεία και αν τεκμηριώνονται οι απόψεις. β) για την οργάνωση και δομή των κειμένων: αν υπάρχει λογική αλληλουχία και συνοχή. γ) για την ομαδική εργασία: αν οι εργασίες είναι αποτέλεσμα αμοιβαίας συνεισφοράς και ανταλλαγής απόψεων και αν έχουν αξιοποιηθεί οι δεξιότητες όλων των μαθητών (σε αυτό θα βοηθήσει, επιπλέον, και το σχέδιο δράσης-καθηκόντων που δίνεται στον εκπαιδευτικό) και δ) για τη χρήση των ΤΠΕ: αν έχουν αξιοποιηθεί όλες οι δυνατότητες την ΤΠΕ για την εκπόνηση των εργασιών.

7. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ (ενδεικτικά: περιγραφή δραστηριοτήτων, σταδίων/φάσεων, ενεργειών εκπαιδευτικού και μαθητών)

1. Ολιγόλεπτη συζήτηση αναφερόμενη στην προηγούμενη ενότητα.
2. Αφόρμηση: Προβολή διαφανειών από την Αγ. Ειρήνη της Κωνσταντινούπολης.
3. Παρουσίαση της νέας διδακτικής ενότητας (Επιλεκτική χρήση από τον διδάσκοντα των γραπτών ή οπτικών πηγών που ακολουθούν):

α) Ερμηνευτική προσέγγιση με αφήγηση και κατευθυνόμενο διάλογο

Μελέτη του μαθησιακού αντικειμένου: Το Ψαλτήρι του Χλουντώφ
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9138?locale=el>

Μελέτη του μαθησιακού αντικειμένου: Το Σχίσμα των Πατριαρχείων Κωνσταντινούπολης και Ρώμης
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8820>

β) Διαγραμματική παρουσίαση περιεχομένου παράλληλα με την ερμηνευτική προσέγγιση

Χρονολόγιο - ιστοριογραμμή της Εικονομαχίας

<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8183?locale=el>

Μικρό χρονολόγιο για το Σχίσμα των Εκκλησιών το 1054

<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9387>

Ρόλος του διδάσκοντα: Ο διδάσκων λειτουργεί ενθαρρυντικά, υποστηρικτικά, συμβουλευτικά, διευκολυντικά, βοηθώντας τους μαθητές να ξεπεράσουν τυχόν τεχνολογικά προβλήματα και πιθανά ζητήματα πλοήγησης στο διαδίκτυο, ώστε να εξοικειωθούν με το περιβάλλον εργασίας.

γ) Διερευνητική διαδικασία με την αξιοποίηση παραθεμάτων, εικόνων, πινάκων και χαρτών (πηγών άντλησης πληροφοριών)

Είδος δραστηριότητας: Διαδικασία έρευνας -άντλησης Πληροφοριών-Άσκηση κριτικής ικανότητας

Μελέτη αποσπασμάτων πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και ανάπτυξη διαλόγου για την σχέση βυζαντινής κοσμικής και εκκλησιαστικής εξουσίας

1. Η πολιτική διάσταση της Εικονομαχίας

Η εξατομίκευση της λατρείας, και επομένως της σωτηρίας, είναι μια μόνο όψη της εικονομαχίας. Μια άλλη σημαντική συνέπεια του κινήματος ήταν η ενίσχυση του ρόλου που διαδραμάτιζε ο αυτοκράτορας τόσο στη δημόσια διοίκηση όσο και στα εκκλησιαστικά ζητήματα. Σε μια περίοδο με μεγάλα πολιτικά και στρατιωτικά προβλήματα, το ζήτημα των αυτοκρατορικών εξουσιών απέκτησε βαρύνουσα σημασία. Ο Λέων Γ', που εγκαινίασε την εικονομαχία, έγραφε στον Πάπα ότι θεωρούσε τον εαυτό του όχι μόνο αυτοκράτορα, αλλά και ιερέα. Η αναγνώριση της αυθεντίας του αυτοκράτορα ως ανώτερης από εκείνη της εκκλησίας συνδυάστηκε με μια εκστρατεία κατά της λατρείας των αγίων. Η εικόνα του αγίου, όπως διαμορφώθηκε στην ύστερη αρχαιότητα, ως απάρνηση των ελληνορωμαϊκών αξιών και αρετών, ήταν επικίνδυνος αντίζηλος για την αυτοκρατορική προπαγάνδα· η λατρεία του, επομένως, έπρεπε να περιοριστεί. Στις επιθέσεις τους κατά της λατρείας των εικόνων, οι εικονομάχοι κατηγορούσαν τους αντιπάλους τους για νεστοριανισμό, υποστηρίζοντας ότι οι εικονολάτρες λάτρευαν την ανθρώπινη φύση του Χριστού, αφού η θεία φύση Του ήταν αδύνατον να συλληφθεί και να απεικονιστεί. Μολονότι αντίστοιχη κατηγορία δεν μπορούσε να αποδοθεί σε όσους τιμούσαν τις εικόνες αγίων, οι εικονομάχοι προσπάθησαν να καταργήσουν τη λατρεία των εικόνων και των λειψάνων αγίων.

Kazhdan, A. P. –Wharton Epstein, Ann (1997), *Αλλαγές στον Βυζαντινό πολιτισμό*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 42-43

Ποια είναι η πολιτική διάσταση της Εικονομαχίας σύμφωνα με το παραπάνω παράθεμα;

2. Η σημασία της εικονολατρικής νίκης

Η εικονολατρική κρίση ήταν μια περίοδος τόσο αποφασιστική για την πνευματική ανάπτυξη του Βυζαντίου, όσο ήταν κι ο αγώνας εναντίον των περσικών και αραβικών εισβολών για την κρατική του επιβίωση. Στη στρατιωτική εισβολή από την Ανατολή επακολούθησε μια πνευματική επίθεση που αναστάτωσε την αυτοκρατορία με τη μορφή της εικονοκλαστικής διαμάχης. Η ήττα της εικονομαχίας ήταν τόσο σημαντική για την πολιτιστική ζωή του Βυζαντίου, όσο ήταν η στρατιωτική του νίκη για την πρόοδο του ως πολιτικής κοινότητας. Η αποτυχία της εκστρατείας εναντίον των εικόνων σημειώνει τον θρίαμβο της ελληνικής θρησκευτικής και πολιτιστικής αντίληψης πάνω στα ασιατικά χαρακτηριστικά τα συμπυκνωμένα μέσα στο εικονοκλαστικό κίνημα. Από δω και υστέρα το Βυζάντιο, ως

ελληνοχριστιανική αυτοκρατορία, παίρνει μια μοναδική πολιτιστική θέση ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση.

Ostrogorsky, G. (1978). *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, (τόμος β'), μετ. Ι. Παναγόπουλος, Αθήνα: Βασιλόπουλος, 217

Ποια είναι η σημασία της επικράτησης της άποψης των εικονολατρών και της αποκατάστασης της συνεργασίας Εκκλησίας και πολιτείας, σύμφωνα με το παραπάνω παράδειγμα

3. Χαρακτήρας, σκοποί και υποχρεώσεις της αυτοκρατορικής εξουσίας

Ο Αυτοκράτορας είναι η νόμιμη εξουσία και το κοινό αγαθό όλων των πολιτών. Δεν τιμωρεί από αντιπάθεια ούτε ευεργετεί από προσωποληψία, αλλά, όπως ένας αγνοθέτης, απονέμει βραβεία. Ο αυτοκράτορας αποβλέπει με την αρετή του στο να διατηρεί και να διαφυλάσσει τα αγαθά, να ανακτά με την άγρυπνη δράση του τα χαμένα και να κατακτά με το ζήλο, με τη φροντίδα και τις δίκαιες νίκες του τα αγαθά που λείπουν. Ο αυτοκράτορας τηρεί και απαιτεί να εφαρμόζονται όσα είναι γραμμένα στη Θεία Γραφή, όσα δογματίσαν οι επτά άγιες οικουμενικές σύνοδοι και όσα προβλέπουν οι ισχύοντες ρωμαϊκοί νόμοι.

Επαναγωγή (Εισαγωγή) , τίτλος Α, άρθρα 1,2 και 4, Ι. Ζέπος - Π. Ζέπος, *Jus Graecoromanum*, Αθήνα 1931 τ. Β', 57-58.

4.Οι δύο εξουσίες

(...)Λίγα χρόνια αργότερα, εμφανίζεται στις Βυζαντινές πηγές μια πιο επεξεργασμένη θεώρηση του προβλήματος των δύο εξουσιών. Στα 1124 -26 (ή, ίσως, 1139 - 41), ο Ιωάννης Β' Κομνηνός έστειλε δύο επιστολές στον Πάπα. Σε μία απ' αυτές, ο Βυζαντινός αυτοκράτορας αναφέρεται στις δύο εξουσίες, την κοσμική και την πνευματική. Η ορολογία είναι ανάλογη με αυτή που χρησιμοποιείται στη Δύση, όπου, από τον καιρό ακόμη του Γρηγορίου Ζ', οι Πάπες, αλλά και οι Γερμανοί αυτοκράτορες, είχαν επεξεργαστή τη θεωρία του Γελασίου Α' για τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο εξουσίες. Τα θεωρητικά πλαίσια, όμως, μέσα στα οποία κινείται ο Ιωάννης, διαφέρουν ριζικά απ' αυτά που περιβάλλουν την παπική θεωρία. Για τον Ιωάννη Β', η πνευματική εξουσία δόθηκε σε όλους τους αποστόλους, και όχι κατά πρώτο λόγο στον Πέτρο και τους διαδόχους του. Η κοσμική εξουσία, εγκαθιδρυμένη από το Θεό, έχει και αυτή «*θείω νόμω καί διατάγματι τό κύρος*». Αντίθετα, στη Δύση, ενώ οι Γερμανοί αυτοκράτορες τόνιζαν ότι η ανώτατη κοσμική εξουσία έχει θεία προέλευση, η πιο ριζοσπαστική Παπική θέση θεωρούσε την κοσμική εξουσία ανθρώπινο και μόνο δημιούργημα. Πιο διαδεδομένο ήταν το λιγότερο ακραίο επιχείρημα ότι η κοσμική εξουσία δεν είναι αυτόνομη, και ότι το αυτοκρατορικό αξίωμα μεταβιβάζεται από τον Πάπα στον αυτοκράτορα με την πράξη της στέψης. Τέλος, ο

Ιωάννης Β', θεωρώντας ολέθρια τη διάσπαση μεταξύ της εκκλησιαστικής εξουσίας και της νόμιμης (δηλαδή της Βυζαντινής) αυτοκρατορίας, προτείνει, όχι μόνο την ένωση των εκκλησιών, αλλά και τη «σωματική», όπως την αποκαλεί, ένωση. Οραματίζεται, δηλαδή, μian ενιαία Χριστιανική κοινωνία, με ενωμένη εκκλησία και με μια μόνο νόμιμη κοσμική αρχή, το Βυζαντινό αυτοκράτορα, και αυτό προτείνει στον Πάπα. Χαρακτηριστικό της Βυζαντινής θεώρησης του προβλήματος των δύο εξουσιών είναι ότι ο ρόλος του Πάπα εμφανίζεται σαν καθαρά πνευματικός. Η υλοποίηση των προτάσεων του Ιωάννη θα είχε σαν προϋπόθεση τη ριζική αλλαγή των εξουσιών και της δύναμης του Πάπα, όπως αυτές είχαν διαμορφωθεί ιστορικά. Άλλωστε, οι ίδιοι οι Βυζαντινοί γνώριζαν καλά την πολιτική δύναμη της εκκλησίας της Ρώμης: το 1137, ένας απεσταλμένος του Ιωάννη Β' στο Γερμανό αυτοκράτορα Λοθάριο Β' κατηγόρησε τον Πάπα ότι ήταν αυτοκράτορας και όχι επίσκοπος

Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγγ. (1978), *Οι δύο εξουσίες: Η διαμάχη μεταξύ παπών και αυτοκρατόρων και οι θεωρίες των βυζαντινών, Θησαυρίσματα 15, 106-118*

Να δημιουργήσετε πίνακα με δύο στήλες με χωρία από το 3^ο και 4^ο παράθεμα που αναφέρονται στην πνευματική και στην κοσμική εξουσία.

5. Η Σύνοδος της Φερράρας-Φλωρεντίας

«Αφού έφυγαν (οι εκπρόσωποι της Ορθόδοξης Εκκλησίας, που είχαν προσπαθήσει να ενωθούν οι Χριστιανοί την εποχή των Παλαιολόγων -1438 περίπου- για να αντιμετωπιστούν οι Τούρκοι) από τη Βενετία, από την ξηρά, ήρθαν στη Φερράρα (1438). Και εκεί, αφού άρχισαν τη Σύνοδο, έπεσε στην πόλη θανατηφόρα νόσος. Και από εκεί σηκώθηκαν και ήρθαν στην Φλωρεντία.

Επικεφαλής από μέρους των Ελλήνων αρχιερέων ήταν ο επίσκοπος Εφέσου Μάρκος, από των Ιταλών ο καρδινάλιος του Τιμίου Σταυρού Ιουλιανός....Έγιναν πολλές συνελεύσεις. Τέλος αφού τελείωσε η διαφωνία και συμφώνησαν οι Ιταλοί με τους Έλληνες, εκτός από τα Μάρκο, δημιουργήθηκε συμφωνία, και ορκίστηκαν και καταράστηκαν να μην πάνε ενάντια σε αυτή ποτέ. Το κέντρο της συμφωνίας ήταν πως το άγιο πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα και από τον Υιό.....

Έφυγαν ο Βασιλιάς (Ιωάννης Η΄ Παλαιολόγος) και οι αρχιερείς, και ήρθαν στη Βενετία από τη στεριά με φροντίδα και έξοδα του Πάπα (και κατόπιν στην Κωνσταντινούπολη).

Τους αρχιερείς, αμέσως, αφού κατέβηκαν από τα πλοία, άρχισαν, σύμφωνα με τη συνήθεια, να τους ασπάζονται αυτοί που παρέμειναν στην Κωνσταντινούπολη και τους ρωτούσαν: «Πως πήγαμε, νικήσαμε;». Αυτοί αποκρίνονταν; «πουλήσαμε την πίστη μας, ανταλλάξαμε με την ασέβεια την ευσέβεια, προδώσαμε την καθαρή θεία κοινωνία και γίναμε αζυμίτες»...» και γιατί υπογράψατε;» ρωτούσαν, «φοβηθήκατε τους Φράγκους;» Και συνέχιζαν να τους ρωτούν «Βασάνισαν οι Φράγκοι κάποιον από εσάς, σας μαστίγωσαν, ή σας έβαλαν στη φυλακή;»

«Όχι», «Τότε πως;» «Το χέρι μας υπέγραψε» έλεγαν «μακάρι να κοπεί. Η γλώσσα ομολόγησε. Μακάρι να ξεριζωθεί!»

Grecu, V. (επιμ.), (1958), *Ducae Historia turco-byzantina (1341-1462)*, Bucarest, 31

Πώς αντιμετωπίζεται το θέμα της ένωσης στην παραπάνω πηγή;

δ) Πίνακας με ιστορικούς όρους

Συμβατική ισόρροπη συναλληλία
Ανταγωνιστική παραλληλία
Αλυσιτελής υπαλληλία
Κίνημα της Εικονομαχίας
Ανεικονικές αντιλήψεις
Εικονομάχοι
Οικουμενική Σύνοδος
Αναστήλωση
Στουδίτες μοναχοί

II. Δραστηριότητα

Να δείτε στο <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9123> τη διαδραστική παρουσίαση με θέμα το ψηφιδωτό από τον νάρθηκα της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη και να εξηγήσετε το συμβολισμό αναφορικά με τη σχέση θρησκευτικής και κοσμικής εξουσίας κατά τη βυζαντινή περίοδο

Να εργαστείτε πάνω στη δραστηριότητα παζλ.

Δ. Επαναληπτική επισήμανση κύριων σημείων της ενότητας

Άσκηση ανάπτυξης - εμβάθυνσης:

Αναπαράσταση του διαρκούς διαλόγου Πολιτείας και Εκκλησίας για τη νομοθετική ρύθμιση που θα όριζε το θεσμικό πλαίσιο και τον διακριτό ρόλο του κάθε θεσμού, τους «οικείους όρους», στις μεταξύ τους σχέσεις, κατοχυρώνοντας τον αμοιβαίο σεβασμό για την ταυτότητα και την αποστολή τους.

Σύνθεση διαγράμματος:

Παρουσίαση σε διαγραμματική μορφή των σημαντικότερων δογματικών συγκρούσεων και των συνεπειών τους για τη συνοχή του σώματος της αυτοκρατορίας (Αρειανοί, Νεστοριανοί, Μονοφυσίτες κ.λπ.).

Ε. Ασκήσεις για το σπίτι

1. Αφού μελετήσετε τα παρακάτω παραθέματα και σε συνδυασμό με τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποια τα επιχειρήματα των εικονομάχων και των εικονολατρών;
- Ποια τα μέτρα που ελήφθησαν εναντίον της λατρείας των εικόνων;
- Που οφείλεται η στάση των αυτοκρατόρων του Βυζαντίου τη συγκεκριμένη περίοδο κατά της λατρείας των εικόνων;

Α. Απόσπασμα από την απόφαση της εικονομαχικής Συνόδου της Ιερείας (754):

Ορίζουμε όλοι με μια γνώμη ότι κάθε λογής εικόνα, αφού είναι καμωμένη από ό,τι υλικό τύχει και με το κακότεχνο γούστο των ζωγράφων, να μην έχει θέση μέσα στις εκκλησίες των Χριστιανών, μα να είναι μακριά και αποκρουστική στον καθένα· να μην τολμά πια ο οποιοσδήποτε να ασχολείται με το ανίερο και ανόσιο αυτό επάγγελμα. Και όποιος τολμά από τώρα κι ύστερα να φτιάξει εικόνα ή να προσκυνήσει ή να τη στήσει σε εκκλησία ή στο σπίτι του ή να την κρύψει, αν είναι δεσπότης ή πρεσβύτερος ή διάκος, να καθαιρείται. Και αν είναι καλόγερος ή λαϊκός, να έχει το ανάθεμα και να δίνει λόγο στους νόμους της αυτοκρατορίας, εφ' όσον είναι αντίθετος με το θέλημα του Θεού και εχθρός με τα πατροπαράδοτα δόγματα.

Β. Οι εικονολάτρες:

Αυτός (ο Λέων Γ') την οργή του θεού εναντίον του εθεώρησε ότι ήταν υπέρ αυτού και σήκωσε πόλεμο με μεγαλύτερη αναίδεια εναντίον των αγίων και σεβαστών εικόνων, έχοντας σύμμαχο τον Βησήρ τον αρνησίθεο και του ίδιου παραλογισμού εφάμιλλο· κι οι δυο τους ήταν πλημμυρισμένοι από απαιδευσία και κάθε λογής αμάθεια, που προκαλεί τα περισσότερα κακά. Και τα πλήθη που κατοικούσαν στη βασιλίδα πόλη ένιωθαν σφοδρή αγανάκτηση για τις νέες διδασκαλίες και μελετούσαν και εναντίον του να επιτεθούν και σκότωσαν μερικούς βασιλικούς ανθρώπους που κατέβασαν την εικόνα του Κυρίου πάνω από τη μεγάλη Χαλκή πύλη· πολλοί απ' αυτούς για την ευσέβεια τους τιμωρήθηκαν με ακρωτηριασμούς και μαστιγώματα και εξορίες και πρόστιμα, κι ιδιαιτέρως αυτοί διακρίνονταν για ευγένεια και επίδοση στα γράμματα ώστε και τα εκπαιδευτήρια χάθηκαν και η ευσεβής [ενν. την ιερατική και μοναστηριακή] παιδεία σβήστηκε που διατηρήθηκε από το Μεγάλο μέσα στους αγίους Κωνσταντίνο ως τις μέρες μας· αυτήν κι άλλα πολλά καλά τα καθαίρεσε ο σαρακηνόφρονας αυτός Λέων.

Καραγιαννόπουλος Ι. Ε. (1974), Η Βυζαντινή Ιστορία από τις πηγές, (Απόσπασμα της Χρονογραφίας του Θεοφάνη) Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 193.

2. Να εντοπίσετε τη σημασία των όρων: ισόρροπη συναλληλία, ανταγωνιστική παραλληλία και αλυσιτελής υπαλληλία, όπως αναφέρονται στα παρακάτω παρθέματα και να συντάξετε γλωσσάρι σε υπολογιστικό φύλλο.

Α. Η αρχή της βυζαντινής συναλληλίας

Οι θεωρητικές διακηρύξεις εξέφραζαν μία νέα κοινωνική πραγματικότητα, αλλά δέν απέκλειαν καί τόν πειρασμό της υπερβάσεως των "οικείων ὄρων" από τή μία ἤ τήν ἄλλη ἐξουσία, ὅπως συνέβη ἐπανειλημμένως κατά τούς Δ' καί Ε' αἰῶνες μέ τίς αὐθαίρετες ἐπεμβάσεις τῶν ἐκπροσώπων κυρίως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας στά ἐσωτερικά ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας (Βασιλεία, Ἱερωσύνη). Ἡ ἄρση λοιπόν τῶν πολλαπλῶν συγχύσεων καί τῶν συνεχῶν ἀντιθέσεων ὡς πρός τά ὅρια τῶν "διακριτῶν ρόλων" τῶν δύο θεσμῶν προϋπέθετε ἀφ' ἑνός μὲν μία νομοθετική κατοχύρωση τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου τῶν σχέσεών τους, ἀφ' ἑτέρου δέ μία συμφωνία τῶν δύο θεσμῶν γιά τήν ὀριοθέτηση τῶν "οικείων ὄρων", ἡ ὁποία θά κατοχύρωνε τόν ἀμοιβαῖο σεβασμό τῆς ιδιαιτερότητας τῆς ταυτότητας καί τῆς ἀποστολῆς τους. Ἔτσι, ἡ συναινετική νομοθετική ρύθμιση τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου καί τῶν διακριτῶν ρόλων στίς σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας καθιέρωσε τήν ἀρχή τῆς ισόρροπης συναλληλίας γιά νά ἐξουδετερώσει τίς ὀδυνηρές συνέπειες γιά τήν κοινωνική συνοχή τῆς αὐτοκρατορίας τόσο τῆς ἀνταγωνιστικῆς παραλληλίας, ὅσο καί τῆς αλυσιτελοῦς υπαλληλίας τῶν δύο θεσμῶν, οἱ ὁποῖες προκάλεσαν τίς τραγικές διασπάσεις τοῦ σώματος τῆς αὐτοκρατορίας (Νεστοριανοί, Μονοφυσίτες κ.λπ.).

Φειδάς, Βλ. (2001), *Η εϋθύνη τῆς Πολιτείας στή λειτουργία τῶν διακριτῶν ρόλων Εκκλησίας καί Κράτους*, Εισήγηση στήν Ἡμερίδα Μνήμης τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου, Ἰ. Μονή Πεντέλης.

Β.Το σύστημα της συναλληλίας.

Το σύστημα αυτό θεμελιώνεται στη στενή σύνδεση Εκκλησίας και Πολιτείας με την έννοια ότι και οι δυο τους αναγνωρίζουν ως υπέρτατη αρχή του κόσμου το Χριστό. Ωστόσο μεταξύ των δυο οργανισμών δεν επιτρέπεται κανενός είδους σύγχυση, αφού καθένας τους διατηρεί τη δική του αυτοτέλεια και ανεξαρτησία ενεργώντας iure proprio εντός της αρμοδιότητάς του. Έτσι η Εκκλησία ευλογεί την Πολιτεία και η Πολιτεία με τη σειρά της στηρίζει το έργο της Εκκλησίας δια την προαγωγή του μετασχηματικού της ρόλου στην κοινωνία. Σε κάθε περίπτωση όμως η μια σέβεται την ανεξαρτησία της άλλης.

Το σύστημα της συναλληλίας επεκράτησε στη Βυζαντινή αυτοκρατορία, ένα πολυεθνικό και ετερόκλητο κράτος, με πολύ καλά αποτελέσματα, ενώ από θεολογική άποψη βρίσκεται σε αρμονία τόσο με τις αρχές της Καινής Διαθήκης, όσο και με την παράδοση της Εκκλησίας.

Μουρατίδης Κ., (1955), *Η μοναχική υπακοή εν τη αρχαία εκκλησία: συμβολή εις την ιστορίαν του Κανονικού Δικαίου της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, Αθήνα, 82.

8. ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ (π.χ. στην περίπτωση συνθηκών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης)

Στη περίπτωση συνθηκών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορεί να γίνουν οι παρακάτω προσαρμογές-επεκτάσεις:

1^η Προσέγγιση αποκλειστικά με ΤΠΕ

Α' φάση: Διαδικασία έρευνας -άντλησης Πληροφοριών-Άσκηση κριτικής ικανότητας

Στη φάση αυτή στόχος είναι να εμπλακούν οι μαθητές σε διαδικασία έρευνας και άντλησης πληροφοριών για τα ζητούμενα των φύλλων εργασίας τους. Ακόμη σημαντικό είναι να μπορέσουν να εντοπίσουν τις κατάλληλες πληροφορίες και να κρατήσουν σημειώσεις για τη συνέχεια της εργασίας τους (*άσκηση κριτικής ικανότητας*).

Αρχικά οι μαθητές μελετούν την ενότητα, από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://ebooks.edu.gr>

Οι μαθητές αναζητούν τη διαδραστική εικόνα για το κίνημα της Εικονομαχίας, στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9138?locale=el>. Εκεί με την αξιοποίηση μικρογραφίας από το Ψαλτήρι του Χλουντόφ (9ος αιώνας) θα αντλήσουν το απαραίτητο πληροφοριακό υλικό. Ειδικότερα θα μελετήσουν στοιχεία χαρακτηριστικών

ενεργειών των εικονομάχων, για να κατανοήσουν το φαινόμενο της Εικονομαχίας στο ευρύτερο πλαίσιο της ιστορικής περιόδου.

Μελετούν επίσης το διαδραστικό χρονολόγιο-ιστοριογραμμή της Εικονομαχίας στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8183?locale=en>, το οποίο συνοδεύεται από την παρουσίαση συνοδευτικού ιστορικού υλικού.

Το χρονολόγιο-ιστοριογραμμή αποτελεί αυτόνομο μαθησιακό αντικείμενο για την κατανόηση του ιστορικού φαινομένου μέσα από τις απαραίτητες χρονικές συσχετίσεις και την άντληση πληροφοριών για γεγονότα, πρόσωπα και καταστάσεις που διαμόρφωσαν το όλο ιστορικό πλαίσιο. Στο χρονολόγιο οπτικοποιείται η περίοδος της Εικονομαχίας (726-843) και ειδικότερα, εμφανίζονται οι δύο φάσεις της Εικονομαχίας (α' φάση: 726-787, β' φάση: 815-843), οι δύο βυζαντινές αυτοκρατορικές δυναστείες της περιόδου, των Ισαύρων (717-802) και του Αμορίου (802-867), με τους αυτοκράτορες μέλη τους και σημαντικά ιστορικά γεγονότα που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την εικονομαχική περίοδο.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας:

Οι μαθητές, αφού καταρτίσουν σχέδιο δράσης-καθηκόντων, βάσει των δραστηριοτήτων που τους ανατίθενται από τα αντίστοιχα φύλλα εργασίας τους, ερευνούν, κρατούν σημειώσεις και συγκεντρώνουν υλικό. Το σχέδιο δράσης-καθηκόντων της κάθε ομάδας παραδίνεται στο τέλος της έρευνάς τους στον εκπαιδευτικό

Β φάση: Δημιουργία υλικού

Ρόλος του διδάσκοντα: Ο ρόλος του διδάσκοντα είναι συντονιστικός, ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός και συντονιστικός. Ασκεί ρόλο συμβουλευτικό και συμμετέχει μόνο επικουρικά για να αποφευχθούν περιπτώσεις αποπροσανατολισμού, λόγω της πληθώρας των πληροφοριών.

Οι μαθητές, προχωρώντας στη δημιουργία, απαντούν στα ζητούμενα των φύλλων εργασίας τους και συνθέτουν τα στοιχεία που έχουν συγκεντρώσει.

2^η: Διεπιστημονική προσέγγιση με την άντληση γνώσεων από άλλα γνωστικά αντικείμενα

Οι μαθητές μελετούν τις παρακάτω πηγές και συζητούν για τη σχέση βυζαντινής κοσμικής και εκκλησιαστικής εξουσίας.

Α) Παρουσιάζουν σε διαγραμματική μορφή τις σημαντικότερες δογματικές συγκρούσεις και τις συνέπειές τους για τη συνοχή του σώματος της αυτοκρατορίας (Άρειανοί, Νεστοριανοί, Μονοφυσίτες κ.λπ.).

Β) Αναπαριστούν τον διαρκή διάλογο Πολιτείας και Εκκλησίας για τη νομοθετική ρύθμιση που θα όριζε το θεσμικό πλαίσιο και τον διακριτό ρόλο του κάθε θεσμού, τους «οίκειους όρους»,

στις μεταξύ τους σχέσεις, κατοχυρώνοντας τον αμοιβαίο σεβασμό για την ταυτότητα και την αποστολή τους.

Γ) Αναλύουν τους ιστορικούς όρους:

- συμβατική ισόρροπη συναλληλία,
- ανταγωνιστική παραλληλία,
- άλυσιτελής ύπαλληλία

1.Φειδάς, Βλάσιος (2001) *Η εύθύνη της Πολιτείας στη λειτουργία των διακριτών ρόλων Εκκλησίας και Κράτους*, Εισήγηση στην Ήμερίδα Μνήμης του Ίεροῦ Φωτίου, Ί. Μονή Πεντέλης.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Φώτιος ανέλαβε, μετά από σχετική πρόταση του αυτοκράτορα, να συντάξει τη νέα συναινετική νομοθετική ρύθμιση τόσο για την άρση της θεσμικής συγχύσεως σέ επίπεδο φορέων των εξουσιών, όσο και για την αποκατάσταση της αρχής της συναλληλίας στις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας. Ο ι. Φώτιος, ως βαθύς γνώστης της καθιερωμένης σχετικής παραδόσεως, επισήμανε τη ρίζα του προβλήματος και προέτεινε τελικώς την όρθή λύση, ή οποία εισηγεῖτο τη ρητή επέκταση της όμοτιμίας και της διακρίσεως των δύο εξουσιών και στους ιδιαίτερους θεσμικούς φορείς τους, ήτοι στον Αυτοκράτορα και τον Πατριάρχη, μέ λεπτομερή μάλιστα όριοθέτηση των όρίων των άρμοδιοτήτων τους κυρίως σέ ζητήματα κοινού ένδιαφέροντος. (....)

Οι νέες νομοθετικές ρυθμίσεις αναφέρονται στά βασικά και άμετάβλητα κριτήρια των δύο θεσμών για τη διασφάλιση της καταστατικής τους αυτότελειας μέσα από τίς λειτουργικές συμβάσεις των ιστορικών τους σχέσεων. Υπό τό πνεῦμα αυτό προτάθηκαν από τον ι. Φώτιο οι γνωστές νομοθετικές ρυθμίσεις των Β' και Γ' τίτλων της περίφημης "Επαναγωγής " ή "Εισαγωγής του νόμου", οι όποϊες είχαν ως άντικείμενο όχι βεβαίως τη Βασιλεία και την Ίερωσύνη, όπως στην ίουστινιάνεια νομοθεσία, αλλά τον Βασιλέα και τον Πατριάρχη, άφοῦ ή θεσμική σύγχυση της περιόδου της εικονομαχίας προέκυψε σέ επίπεδο άρμοδιοτήτων των φορέων των δύο εξουσιών και όχι στίς καθιερωμένες θεσμικές τους σχέσεις. Ο ι. Φώτιος κωδικοποίησε στους δύο σχετικούς "τίτλους" της Έπαναγωγής τό όλο πλαίσιο των σταθερών και μεταβλητών στοιχείων για τίς σχέσεις των δύο θεσμών μέ χαρακτηριστική σαφήνεια και πληρότητα, ώστε νά είναι προφανής όχι μόνο ή άδιαμφισβήτητη κοινή θεωρητική βάση των σχέσεων τους, αλλά και ή παρεπόμενη λειτουργική όριοθέτηση των διακριτών ρόλων τους στην κοινωνία.

Η εύθύνη λοιπόν της κρατικής εξουσίας, κατά τον ι. Φώτιο, δέν περιοριζόταν μόνο στην επίσημη νομοθετική κατοχύρωση των θεωρητικών αρχών των σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας, οι όποϊες ήταν αυτόνότες και άστασίαστες, άλλ' έκτεινόταν πλέον και στή συναινετική περιγραφή των όρίων της θεσμικής λειτουργίας των παραδοσιακών διακριτών

ρόλων τους στην όμοιογενή χριστιανική κοινωνία της αυτοκρατορίας. Υπό την έννοια αυτή, ή οποιαδήποτε σύγχυση έξουσιων ή και των αρμοδιοτήτων των φορέων τους (αυτοκράτορα-πατριάρχη) ήταν θεωρητικά αβάσιμη και πρακτικά επικίνδυνη, αφού θα δημιουργούσε μείζον ζήτημα στις ίδιες τις βασικές δομές της αυτοκρατορίας. Έτσι, ενώ η έμμονή των εικονομάχων αυτοκρατόρων στην καισαροπαπική διακήρυξη του Λέοντος Γ' προκάλεσε την πλήρη κατάρρευση της δυτικής πολιτικής, η αρμονική συνεργασία Εκκλησίας και Πολιτείας δημιούργησε το θαύμα της βυζαντινής ιεραποστολής στον κόσμο των Σλάβων (Ρώσων, Βουλγάρων, Σέρβων κ.λπ.) με όλες τις ευεργετικές συνέπειες για την ιστορική πορεία της αυτοκρατορίας.

2. Αγίου Μάρκου Έφέσου, Λίβελλος τῷ Βασιλεῖ Ῥωμαίων καί τῷ Πάπα Λατίνων προτρεπτικός εἰς Ἑνωσιν, ἐλέγχων τήν κακοφροσύνην τῶν Δυτικῶν (απόσπασμα), μετάφραση: Θώδης Γεώργιος.

Ο Μάρκος ο Ευγενικός, Επίσκοπος της Εφέσου περιγράφει την ανάγκη για ένωση, σε επιστολή του προς τον Πάπα κατά την έναρξη της Συνόδου Φεράρας-Φλωρεντίας.

“Εγώ μέν οἶμαι τόν τήν διαίρεσιν ταύτην εἰσαγαγόντα , καί τόν ἄνωθεν ὑφαντόν χιτῶνα τοῦ Δεσποτικοῦ Σώματος διασχίσαντα μείζω τῶν σταυρωτῶν ὑποστήσασθαι δίκην, καί τῶν ἀπ’ αἰῶνος ἀπάντων ἀσεβῶν καί αἰρετικῶν. Ἀλλά σοι τούναντίον ἐξέσται, μακαριώτατε Πάτερ, ἡβουλήθης μόνον τά διεστῶτα συνάψαι, καί τό μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ καθελεῖν, καί Θεοῦ οἰκονομίας ἔργον ἐργάσασθαι.....”

Ἀγίου Μάρκου Έφέσου, Λίβελλος τῷ Βασιλεῖ Ῥωμαίων καί τῷ Πάπα Λατίνων προτρεπτικός εἰς Ἑνωσιν, ἐλέγχων τήν κακοφροσύνην τῶν Δυτικῶν

(απόσπασμα) <http://users.uoa.gr/>

“Εγώ λοιπόν νομίζω ότι αυτός που εισήγαγε αυτή τη διαίρεση και έσκισε τον άνωθεν υφαντό χιτῶνα του Σώματος του Δεσπότη, πρέπει να υποστεί μεγαλύτερη καταδίκη από τους σταυρωτές του Χριστού, και από όλους τους ασεβείς και αιρετικούς όλων των αιώνων. Αλλά αντίθετα εσύ μακαριώτατε πατέρα (Πάπα), θα έχεις τη δυνατότητα να ενώσεις τα δύο αντιμαχόμενα μέρη και το τείχος που τα χωρίζει να γκρεμίσεις και να επιτελέσεις θεάρεστο έργο....”

3.Κείμενο για τις σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας κατά την πρώιμη Βυζαντινή περίοδο.
<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-ugc-8525-353>

9 . ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- Kazhdan, A. P. –Wharton Epstein, Ann (1997), *Αλλαγές στον Βυζαντινό πολιτισμό*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Ostrogorsky, G. (1978). *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, μετ. Ι. Παναγόπουλος, Αθήνα: Βασιλόπουλος
- Vasiliev, A. (2006). *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, Αθήνα: Πελεκάνος
- Γλύκατση-Αρβελέρ Ε. (1977), *Η πολιτική ιδεολογία του Βυζαντινού Κράτους*, μετ. Τ. Δρακοπούλου, Αθήνα: Αργώ
- Ηλιάδη, Α. (2003). *Εικονομαχία και αντιμοναχική στροφή: Κωνσταντίνος Ε΄*. Τρίκαλα: Αυτοέκδοση
- Καραγιαννόπουλος Ι. Ε. (1974), *Η Βυζαντινή Ιστορία από τις πηγές*, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Λουγγής, Τ. (1998). *Επισκόπηση Βυζαντινής Ιστορίας*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή
- Σταυρίδης, Β.(1987). *Η Ζ΄ Οικουμενική σύνοδος, Νίκαια 787: Η περί των ιερών εικόνων έρις-εικονομαχία*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης
- Τσορμπατζόγλου, Π. (χ.χ.) *Εικονομαχία και κοινωνία στα χρόνια του Λέοντος Γ΄ Ισαύρου. Συμβολή στη διερεύνηση των αιτιών*. Αθήνα: Επέκταση.
- Χρήστου, Ε. (2000). *Έργα και ημέρες δυτικών απεσταλμένων στην Κωνσταντινούπολη: από την εποχή της εικονομαχίας ως το σχίσμα*. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν.

www.ime.gr

www.myriobiblos.gr

www.netschoolbook.gr

10 . ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Φύλλο εργασίας (που θα δοθεί σε μαθητές και μαθήτριες)

Ι. Φύλλο εργασίας

Ερώτηση 1^η:

Υπογραμμίστε τις προτάσεις που θεωρείτε ότι αποτελούν συνέπειες της Εικονομαχίας

Διχασμός του βυζαντινού λαού

Εκχριστιανισμός των Σλάβων και των Βουλγάρων

Διατάραξη σχέσεων Ανατολής-Δύσης

Αλλαγή διακόσμησης των ναών

Επέκταση του θεσμού των θεμάτων

Εμφάνιση αραβικής απειλής
Καταστροφή έργων τέχνης

Ερώτηση 2^η :

Να βάλετε σε χρονολογική σειρά τα παρακάτω γεγονότα που αφορούν τις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας:

Ζ' Οικουμενική Σύνοδος

Σύνοδος της Λυών

Αφαίρεση εικόνας του Χριστού από τη Χαλκή Πύλη

Σύγκλιση τοπικής συνόδου στη Κωνσταντινούπολη από τη Θεοδώρα

Καταδίκη λατρείας των εικόνων από τον Κωνσταντίνο Ε' (Σύνοδος Ιέρειας)

Σύνοδος της Φερράαρς -Φλωρεντίας

Αυτοκρατορικό διάταγμα Λέοντος Γ' κατά της λατρείας των εικόνων

Ερώτηση 3^η.

Να αντιστοιχίσετε:

Φώτιος	Εικονομαχική πολιτική
Λέων Γ'	Ένωση δύο Εκκλησιών
Σύνοδος Λυών	Σύνοδος της Ιέρειας
Κωνσταντίνος Ε'	Συναλληλία

Ερώτηση 4^η :

Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους ιστορικούς όρους:

Από τις αρχές του 8^{ου} ως τα μέσα του 9^{ου} αιώνα το Βυζάντιο συγκλονίστηκε από το _____, μιας πνευματικής και πολιτικής διαμάχης που σχετίζονταν με τη λατρεία των εικόνων.

Πρωτεργάτες του κινήματος ήταν οι αυτοκράτορες Λέων Γ' και Κωνσταντίνος Ε', που επηρεάστηκαν από τις _____ των κατοίκων των ανατολικών επαρχιών.

Η Εικονομαχία δίχασε το βυζαντινό λαό και για περισσότερο από έναν αιώνα οι _____, που ήταν αντίθετοι στη λατρεία των εικόνων συγκρούονταν με τους _____, τους υπερασπιστές της λατρείας τους.

Η διαμάχη τερματίστηκε με την _____ του 843 στην Κωνσταντινούπολη, που προχώρησε στην _____ των εικόνων και εγκαινίασε μια περίοδο γόνιμης συνεργασίας του Κράτους με την Εκκλησία.

Ανεικονικές αντιλήψεις	Οικουμενική σύνοδος
Τιμητική προσκύνηση	Εικονομάχοι
Εικονολάτρες	Ιωάννης Δαμασκηνός
Κίνημα της εικονομαχίας	Αναστήλωση
Καταστροφή έργων τέχνης	Απαγόρευση παράστασης θείων προσώπων